

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 3 § i lagen om varningsmeddelanden

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om varningsmeddelanden ändras så att också den kommunala hälsoskyddsmyndigheten får behörighet att utfärda varningsmeddelanden. I hälsoskyddslagen föreskrivs det om den kommunala hälsoskyddsmyndighetens uppgifter. Den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har bland annat lednings- och informationsansvar vid epidemier orsakade av hushållsvatten.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 2 maj 2025 eller så snart som möjligt efter det.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget	3
2.1 Nuläge.....	3
2.2 Bedömning av nuläget	5
3 Målsättning	6
4 Förslagen och deras konsekvenser	6
4.1 Förslagen.....	6
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	6
5 Alternativa handlingsvägar och deras konsekvenser.....	7
6 Remissvar	7
7 Ikraftträdande	8
LAGFÖRSLAG.....	9
1. Lag om ändring av 3 § i lagen om varningsmeddelanden.....	9
BILAGA.....	10
PARALLELLTEXT	10
1. Lag om ändring av 3 § i lagen om varningsmeddelanden.....	10

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

Social- och hälsovårdsministeriet och samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster gjorde båda våren 2024 en framställning till inrikesministeriet om att lagen om varningsmeddelanden (466/2012) bör ändras så att den kommunala hälsoskyddsmyndigheten tas med i förteckningen över myndigheter som är behöriga att utfärda varningsmeddelanden.

Vattentjänsterna hör till de sektorer i samhället som är kritiska med tanke på försörjningsberedskapen. Den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har lednings- och informationsansvar vid epidemier som sprids via hushållsvatten och vid misstanke om sådana epidemier. I en situation där hushållsvattnets kvalitet inte uppfyller de kvalitetskrav som ställs på det ska de som använder vattnet snabbt informeras om faran och få förhållningsregler, exempelvis att det är förbjudet att använda vattnet. Om den kommunala hälsoskyddsmyndigheten får rätt att utfärda varningsmeddelanden, kan befolkningen snabbare och bättre få tillgång till information vid en epidemi eller vid misstanke om en epidemi.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid inrikesministeriet.

Utkastet till regeringens proposition var på remiss från den 30 september till den 4 november 2024. Utlåtanden begärdes av ministerierna, kommunerna, välfärdsområdena, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och Finlands Kommunförbund rf.

Beredningsunderlaget till propositionen finns i den offentliga tjänsten under adressen valtioneuvosto.fi/sv/projekt med identifieringskod [SM024:00/2024](#).

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Nuläge

Lagstiftning

Lagen om varningsmeddelanden trädde i kraft den 1 juni 2013. Enligt lagens 1 § tillämpas lagen på varningsmeddelanden som myndigheterna utfärdar för förmedling i radio, television och annan teleterminalutrustning. Enligt 2 § är ett varningsmeddelande ett meddelande som den behöriga myndigheten utfärdar i syfte att varna för farliga händelser och ge förhållningsregler. Enligt 4 § kan ett varningsmeddelande utfärdas om det är nödvändigt för att varna allmänheten när det har inträffat en farlig händelse som kan innebära fara för människors liv eller hälsa eller omfattande skada eller förstörelse av egendom. Den behöriga myndigheten ska när den utfärdar ett varningsmeddelande besluta om meddelandet ska riktas geografiskt till riksomfattande nivå eller regionalt utifrån farans art och andra väsentliga omständigheter med tanke på varningen för faran. Ett varningsmeddelande kan dessutom utfärdas när den farliga situation som gett upphov till utfärdandet av ett varningsmeddelande är över.

Enligt 5 § i lagen om varningsmeddelanden förmedlas varningsmeddelanden till allmänheten i radio och till den applikation för teleterminalutrustning som tillhandahålls av Nödcentralsverket. De kan dessutom förmedlas i television, om den utfärdande myndigheten beslutar det. Varningsmeddelanden ska förmedlas till allmänheten omedelbart och deras innehåll får inte ändras vid förmedlingen. Bestämmelser om skyldigheten för teleföretag och utövare av televisions- eller radioverksamhet att förmedla meddelanden från myndigheterna finns i 243 § 1 mom. 15 punkten och 279 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation

(917/2014) samt i 7 § 2 mom. 7 punkten i lagen om Rundradion Ab (1380/1993). Enligt 7 § i lagen om varningsmeddelanden översänder den behöriga myndigheten varningsmeddelandet till Nödcentralverket. Nödcentralverket förmedlar varningsmeddelandet till applikationer för teleterminalutrustning samt till Rundradion Ab för distribution i radio och television.

I 3 § i lagen om varningsmeddelanden finns en förteckning över de myndigheter som är behöriga att utfärda varningsmeddelanden. Enligt bestämmelsen får varningsmeddelanden utfärdas av räddningsmyndigheter, polisinrättningar, gränsbevakningsmyndigheter, Nödcentralverket, Polisstyrelsen, riksomfattande enheter under Polisstyrelsen, Strålsäkerhetscentralen, Meteorologiska institutet, Trafikledsverket, Transport- och kommunikationsverket, Livsmedelsverket, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, alla ministerier och Statens ämbetsverk på Åland. Enligt den gällande lagen har den kommunala hälsoskyddsmyndigheten inte behörighet att utfärda varningsmeddelanden.

Hälsoskyddslagen (763/1994) innehåller bestämmelser om kommunens uppgifter inom hälsoskyddet och om den kommunala hälsoskyddsmyndigheten. Enligt lagens 6 § ska kommunen inom sitt område främja och övervaka hälsoskyddet så att en hälsosam livsmiljö tryggas för invånarna. Enligt 7 § 1 mom. sköts de uppgifter som hör till det kommunala hälsoskyddet av en nämnd eller av något annat kollegialt organ som utses av kommunen (kommunal hälsoskyddsmyndighet). Fullmäktige kan ge den kommunala hälsoskyddsmyndigheten rätt att överföra behörighet på en underlydande tjänsteinnehavare eller sektion. Den kommunala hälsoskyddsmyndigheten har dock inte rätt att överföra sin behörighet i fråga om godkännandet av den tillsynsplan som avses i 6 § på en underlydande tjänsteinnehavare.

Den kommunala hälsoskyddsmyndigheten ska övervaka att hushållsvattnet är oskadligt för hälsan. Enligt 20 § 1 mom. i hälsoskyddslagen ska den kommunala hälsoskyddsmyndigheten regelbundet övervaka att kvaliteten på hushållsvatten i det vattendistributionsområde som avses i 18 § 5 mom. och 18 a § och på hushållsvatten som används i livsmedelslokaler uppfyller kvalitetskraven enligt 17 § 1 mom. vid det i 17 § 4 mom. avsedda ställe där kvalitetskraven ska uppfyllas. Enligt 20 § 3 mom. kan den kommunala hälsoskyddsmyndigheten för förebyggande eller undanröjande av en sanitär olägenhet vid behov meddela förelägganden om användning av hushållsvatten eller varmt bruksvatten.

I 20 a § i hälsoskyddslagen föreskrivs det om förebyggande av sjukdomar som sprids med hushållsvatten. Enligt paragrafen ska en anläggning som levererar hushållsvatten, om den har fått veta att det hushållsvatten som anläggningen levererat har orsakat en epidemi eller om den misstänker att det hushållsvatten den levererar kan orsaka en epidemi, omedelbart informera den kommunala hälsoskyddsmyndigheten om detta och vidta åtgärder för att förbättra kvaliteten på hushållsvattnet. Efter att ha fått vetskap om en epidemi som hushållsvattnet förorsakat eller om en misstanke om epidemi ska den kommunala hälsoskyddsmyndigheten utan dröjsmål göra en utredning i fallet och vidta åtgärder för att förhindra att sjukdomen sprids samt vidare informera Institutet för hälsa och välfärd och det behöriga regionförvaltningsverket om detta. De åtgärder för att förhindra att sjukdomen sprids som nämns i paragrafen kan anses omfatta bland annat att omedelbart informera om epidemin eller misstanken om epidemi.

Enligt 4 § i statsrådets förordning om utredning av livsmedels- och vattenburna epidemier (1365/2011) ska den kommunala hälsoskyddsmyndigheten tillsammans med den kommunala myndigheten för livsmedelstillsyn tillsätta en utredningsarbetsgrupp för utredning av epidemier. Arbetsgruppens uppgifter omfattar bland annat att informera befolkningen och medierna om en epidemi.

I enlighet med lagen om samarbetsområden för miljö- och hälsoskyddet (410/2009) är det i nuläget oftast tillsynsenheter för samarbetsområdena, som verkar inom flera kommuners område, som svarar för hälsoskyddet i kommunerna. Det finns för närvarande 61 sådana enheter.

Varningsmeddelanden om epidemier orsakade av hushållsvattnet

Ett förfarande för anmälningar om epidemier orsakade av hushållsvattnet togs i Finland i bruk 1997 genom en anvisning av social- och hälsovårdsministeriet (Dnr D:1/021/97). Anvisningen ersattes 2007 av social- och hälsovårdsministeriets förordning om utredning av matförgiftningsepidemier som sprids via livsmedel eller vatten (251/2007). För närvarande finns bestämmelser om anmälningsförfarandet i statsrådets förordning om utredning av livsmedels- och vattenburna epidemier (1365/2011).

Sedan anmälningsförfarandet togs i bruk 1997 har det i Finland rapporterats om 105 epidemier orsakade av hushållsvatten, i vilka antalet insjuknade har varit sammanlagt cirka 31 000. I de flesta epidemierna insjuknar högst några tiotal personer, men till exempel vid epidemin i Nokia 2007 kontaminerades uppskattningsvis en tredjedel av stadens vattenledningsnät, och cirka 8 000 personer insjuknade.

Inrikesministeriet har 2013 gett ut publikationen Handbok om varningsmeddelanden, som innehåller anvisningar om utfärdande och sändande av varningsmeddelanden. I handboken finns bland annat exempel på och riktlinjer för bedömningen av i hurdana situationer varningsmeddelanden ska utfärdas. Enligt handboken hör omedelbar hälsofara på grund av kontaminerat vatten till de mest typiska situationer där ett varningsmeddelande kan utfärdas. I handboken konstateras det att det inom vissa av räddningsverkets områden har avtalats om att räddningsverket utfärdar de varningsmeddelanden som hänför sig till användning av vatten, men att varningsmeddelandets sakinnehåll utarbetas av den kommunala miljöhälsomyndigheten.

Ett varningsmeddelande eller, som det tidigare kallades, en nödunderrättelse har med anledning av en epidemi orsakad av hushållsvatten eller misstanke om en sådan epidemi utfärdats ett antal gånger, när antalet personer som exponerats för kontaminerat vatten eller vatten som misstänkts vara kontaminerat har bedömts vara väldigt stort. Varningsmeddelandena har utfärdats av räddningsmyndigheter på begäran av den kommunala hälsoskyddsmyndigheten i enlighet med modellen i inrikesministeriets Handbok om varningsmeddelanden.

2.2 Bedömning av nuläget

Fram till 2022 svarade kommunerna i samråd för räddningsväsendet inom räddningsområdena (det lokala räddningsväsendet). I och med välfärdsområdesreformen överfördes ansvaret för räddningsväsendet till välfärdsområdena vid ingången av 2023. Numera hör räddningsväsendet och hälsoskyddet således inte längre till samma administrativa organisation.

Det omfattande rörbrottet i vattenledningsnätet i Esbo den 19 februari 2024 visade att de nuvarande anvisningarna om samarbete mellan räddningsverket och den kommunala hälsoskyddsmyndigheten i Handboken om varningsmeddelanden inte är en fungerande lösning. Räddningsverket förmedlade ett varningsmeddelande efter att ha fått tillstånd till det av social- och hälsovårdsministeriet, som enligt lagen om varningsmeddelanden är behörigt att utfärda varningsmeddelanden. Det dröjde cirka 2,5 timmar från det att varningsmeddelandet var klart att utfärdas till det att varningsmeddelandet publicerades i radio och television. Efter att tillstånd beviljats tog det endast cirka 15 minuter innan varningsmeddelandet utfärdades. I farliga

situationer som uppstår snabbt är det ytterst viktigt att informationen om det inträffade och förhållningsreglerna i fallet kan förmedlas till allmänheten så snabbt och i så stor omfattning som möjligt. Om hushållsvattnet i fallet i Esbo hade blivit kontaminerat på grund av rörbrottet, skulle det faktum att det dröjde över två timmar innan varningsmeddelandet utfärdades sannolikt ha orsakat ett avsevärt antal insjuknade.

Det faktum att den kommunala hälsoskyddsmyndigheten inte med stöd av den gällande lagen är behörig att utfärda varningsmeddelanden gör det svårare att informera den exponerade befolkningen om en epidemi eller misstanke om en epidemi som sprids via hushållsvatten och gör att det tar längre tid innan informationen når ut, vilket kan bidra till ett större antal insjuknade i en situation där hushållsvattnet är kontaminerat. Den nuvarande verksamhetsmodellen där en räddningsmyndighet i välfärdsområdet utfärdar ett varningsmeddelande som utarbetats av den kommunala hälsoskyddsmyndigheten är dessutom juridiskt tvivelaktig, eftersom den myndighet som utfärdar varningsmeddelandet i princip också ansvarar för att varningsmeddelandet är korrekt och för varningsmeddelandets konsekvenser.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att snabbare ge befolkningen bättre tillgång till information i farliga situationer där den kommunala hälsoskyddsmyndigheten ansvarar för ledningen och där befolkningens hälsa är eller misstänks vara omedelbart hotad. Genom propositionen främjas skyddet av befolkningens hälsa särskilt vid epidemier som sprids via hushållsvatten.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 Förslagen

I 3 § i lagen om varningsmeddelanden föreskrivs det om de myndigheter som är behöriga att utfärda sådana varningsmeddelanden som avses i den lagen. Det föreslås att den kommunala hälsoskyddsmyndigheten fogas till bestämmelsen så att också den har behörighet att utfärda varningsmeddelanden.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Den föreslagna ändringen har inga direkta ekonomiska konsekvenser. Propositionen innebär inte att kommunen får en ny uppgift, utan utvidgar urvalet av metoder för skötseln av de befintliga uppgifterna.

Genom propositionen effektiviseras myndigheternas verksamhet, eftersom den kommunala hälsoskyddsmyndigheten i fortsättningen inte behöver förlita sig på andra myndigheter för att utfärda varningsmeddelanden. Enligt 20 a § i hälsoskyddslagen ska den kommunala hälsoskyddsmyndigheten, efter att ha fått vetskap om en epidemi som hushållsvattnet förorsakar eller om en misstanke om epidemi, vidta åtgärder för att förhindra att sjukdomen sprids. Dessa åtgärder omfattar bland annat att informera om faran. Ett varningsmeddelande enligt lagen om varningsmeddelanden är ett sätt att informera.

Den kommunala hälsoskyddsmyndighetens behörighet att utfärda varningsmeddelanden gör att den exponerade befolkningen snabbare och bättre får information om en epidemi eller misstanke om en epidemi som sprids via hushållsvatten och kan således avsevärt och i bästa fall helt förhindra att människor insjuknar på grund av kontaminerat hushållsvattnet.

I hälsoskyddslagen föreskrivs det om den kommunala hälsoskyddsmyndighetens uppgifter. I praktiken kommer behovet av varningsmeddelanden från den kommunala hälsoskyddsmyndigheten att uppstå vid epidemier som sprids via hushållsvatten och vid misstanke om sådana epidemier. Den föreslagna bestämmelsen gör det ändå möjligt för den kommunala hälsoskyddsmyndigheten att utfärda varningsmeddelanden också i andra farliga situationer som omfattas av myndighetens behörighet. Varningsmeddelanden kan exempelvis också behöva utfärdas om en kemikalie eller något annat ämne som är skadligt för hälsan har spridits i hushållsvattnet, dvs. även om det inte är fråga om en sådan sjukdom som sprids med hushållsvatten som avses i 20 a § i hälsoskyddslagen.

Eftersom antalet farliga situationer med koppling till miljö- och hälsoskyddet som berör stora delar av befolkningen är relativt lågt, är det sannolikt att antalet varningsmeddelanden som utfärdas inte kommer att öka avsevärt.

5 Alternativa handlingsvägar och deras konsekvenser

Ett alternativ skulle vara att bevara nuläget och utfärda varningsmeddelanden i enlighet med anvisningarna i inrikesministeriets Handbok om varningsmeddelanden så att räddningsverket utfärdar de varningsmeddelanden som utarbetats av den kommunala hälsoskyddsmyndigheten. Praxis har dock visat att man genom att agera enligt anvisningarna inte kan säkerställa att befolkningen får information om farliga situationer tillräckligt snabbt. Det faktum att den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och räddningsverket administrativt hör till olika organisationer kan orsaka extra dröjsmål och samordningsproblem när varningsmeddelanden utfärdas. Det är också juridiskt tvivelaktigt att man går till väga så att en annan myndighet tekniskt utfärdar varningsmeddelanden, eftersom den myndighet som beslutar att meddelandet ska utfärdas i princip också ansvarar för att meddelandet är korrekt och för meddelandets konsekvenser. Den myndighet som utfärdar ett varningsmeddelande bör vara den myndighet som har behörighet och prövningsrätt i det ärende som varningsmeddelandet gäller.

Varningsmeddelanden skulle också kunna utfärdas genom att en annan behörig myndighet enligt lagen om varningsmeddelanden än räddningsverket utfärdar varningsmeddelandena på begäran av den kommunala hälsoskyddsmyndigheten. Vid störningar som gäller hushållsvatten är sådana andra behöriga myndigheter som nämns i lagen om varningsmeddelanden Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården samt social- och hälsovårdsministeriet. De har ändå inte samma lokalkännedom och substanskunnskap om lokala förhållanden som den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och de har heller inte behörighet att utreda situationen, och dessutom skulle det också i detta fall uppstå onödiga dröjsmål vid utfärdandet av varningsmeddelanden.

6 Remissvar

Utlåtanden lämnades av kommunikationsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, finansministeriet, arbets- och näringsministeriet, försvarsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Försörjningsberedskapscentralen, Kuopio stad, Raumo stad, Sastamala stad, Sotkamo kommun, Tusby kommun, Vanda stad, räddningsverket i Södra Karelen, Östra Nylands välfärdsområde, Norra Karelen, välfärdsområde, Norra Savolax välfärdsområde, Finlands Kommunförbund rf och affärsverket Oulun vesi. Remissinstanserna understödde förslaget och ansåg att det behövs.

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården fäste uppmärksamhet vid att lagförslaget saknar en bestämmelse med stöd av vilken behörigheten skulle kunna delegeras

från den kommunala hälsoskyddsmyndigheten till en underlydande tjänsteinnehavare, eftersom det är möjligt att den kommunala hälsoskyddsmyndigheten (en nämnd eller något annat kollegialt organ) sammanträder så sällan som högst en till två gånger per månad. Den föreslagna lagändringen har inte preciserats utifrån utlåtandet, eftersom den bestämmelse som behövs för att delegera behörigheten finns i 7 § i hälsoskyddslagen. Enligt paragrafen kan fullmäktige ge den kommunala hälsoskyddsmyndigheten rätt att överföra behörighet på en underlydande tjänsteinnehavare eller sektion. Ett omnämnande av denna bestämmelse har fogats till propositionens motiveringstext i beskrivningen av nuläget.

7 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 2 maj 2025 eller så snart som möjligt efter det.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 3 § i lagen om varningsmeddelanden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om varningsmeddelanden (466/2012) 3 § 15 punkten, sådan den lyder i lag 1210/2020, och
fogas till 3 §, sådan den lyder i lag 1210/2020, en ny 16 punkt som följer:

3 §

Behöriga myndigheter

Varningsmeddelanden får utfärdas av

- 15) Statens ämbetsverk på Åland,
16) den kommunala hälsoskyddsmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 19 december 2024

Statsminister

Petteri Orpo

Inrikesminister Mari Rantanen

Lag

om ändring av 3 § i lagen om varningsmeddelanden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om varningsmeddelanden (466/2012) 3 § 15 punkten, sådan den lyder i lag
1210/2020, och
fogas till 3 §, sådan den lyder i lag 1210/2020, en ny 16 punkt som följer:

Gällande lydelse

3 §

Behöriga myndigheter

Varningsmeddelanden får utfärdas av

15) Statens ämbetsverk på Åland.

Föreslagen lydelse

3 §

Behöriga myndigheter

Varningsmeddelanden får utfärdas av

15) Statens ämbetsverk på Åland,
16) _____ den _____ kommunala
hälsoskyddsmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 20 .